

Anastasia Seppänen

LUONTOAIHEISET NÄYTTELYTILAT: ITÄMERIKESKUS

Helsingin Metropolia Ammattikorkeakoulu | Rakennusarkkitehti (AMK)
Rakennusarkkitehtuuri | Opinnäytetyö | 04.05.2020

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Anastasia Seppänen

Otsikko: Luontoaiheiset näyttelytilat: Itämerikeskus

Sivumäärä: 47 sivua + 1 liite

Aika: 04.05.2020

Tutkinto: Rakennusarkkitehti (AMK)

Tutkinto-ohjelma: Rakennusarkkitehtuuri

Ammatillinen pääaine: Rakennusarkkitehtuuri

Ohjaajat: Arkkitehti Jarkko Könönen

Tutkintovastaava Jorma Lehtinen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutustua luontoaiheisten näyttelytilojen arkkitehtonisiin ominaisuuksiin ja mahdollisuuksiin. Tutkielman ohella on laadittu luonnostasoinen suunnitelma Itämerikeskuksesta Helsingin Jätkäsaareen. Luonnossuunnitelman tarkoitus on herättää kiinnostusta Itämeren kohtaan ja sitä kautta lisätä motivaatiota kohteen suojeluun.

Opinnäytetyön aihetta tutkittiin näyttely- ja arkkitehtuurikirjallisuutta lukien sekä erityisesti luontoteeman näkökulmaa referenssejä tutkien. Näiden menetelmien lisäksi tutkielmassa käytetään luonnostasosta suunnitelmaa pohdinnan apuvälineenä sekä johtopäätöksiä testausalustana.

Tutkielman alussa kerrotaan syitä Itämeren suojeluun ja luetellaan siihen olemassa olevia keinoja. Työssä todetaan, että yksityisen ihmisen valinnoilla sekä luonnonvarojen kestäväällä käytöllä on suurta merkitystä. Kiinnostuksen ja henkilökohtaisen kiintymyksen Itämereen luova rakennus on siis relevantti.

Työssä pohditaan luontoaiheisiä näyttelytiloja arkkitehtuurin peruskäsitteiden kautta. Lisäksi tutkielmassa mietitään, miten arkkitehtuurilla myötävaikutetaan näyttelysuunnitteluun. Tärkeämmiksi seikoiksi nousee ympäristön ja näyttelytilojen vuorovaikutus, monipuolisen aistikokemuksen luominen ja aiheesta viestiminen arkkitehtuurikeinoin. Onnistunut arkkitehtuuri voi edistää ruumiilliseen samaistumisen ympäristöön, mikä vastaavasti luo ymmärryksen.

Itämerikeskuksen luonnossuunnitelmalla pyritään esittämään rakennussuunnitteluun vaikuttavat konkreetisoidut loppupäätelmät.

Avainsanat: Näyttelytilat, Luonto, Itämeri, Arkkitehtuuri

ABSTRACT

Author: Anastasia Seppänen

Title: Nature-themed Exhibition Spaces: Baltic Sea Center

Number of Pages: 47 pages + 1 appendice

Date: 04.05.2020

Degree: Bachelor of Construction Architecture

Degree Programme: Construction Architecture

Professional Major: Construction Architecture

Instructors: Jarkko Könönen, Architect

Jorma Lehtinen, Senior Lecturer

The purpose of this thesis is to explore features and possibilities of nature-themed exhibition spaces from an architectural point of view. In addition to the theory part an architectural design of Baltic Sea Center in Helsinki was created. The purpose of this project is to arouse interest in the Baltic Sea and to contribute to its' preservation.

The matter of the thesis was studied by researching exhibition design and architectural literature, also through reference analysis. In addition, the project design was used for reflection and conclusion testing. The design is presented as a part of the preceding study.

The study lists and explains the reasons and ways to protect Baltic Sea. The choices of the individuals and sustainable use of natural resources have an impact on the condition of the sea. The center that creates an understanding and a personal attachment to the Baltic Sea is therefore relevant.

In this thesis nature-themed exhibition spaces are contemplated through the fundamental concepts of design. Additionally, the possibilities of how architecture can contribute to the exhibition design are discussed. The most important things are interaction between the surroundings and exhibition spaces, creating diverse sensory experience and communication about the subject through architecture.

The draft plan of the Baltic Sea Center aims to present concrete conclusions having an impact on building design.

Keywords: Exhibition Spaces, Nature, Baltic Sea, Architecture

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	7	4. Luontoaiheisten näyttelytilojen arkkitehtuuri	27
1.1 Tutkimuksen tausta	7	4.1 Referenssit	29
1.2 Tutkimuksen tavoite	7	4.2 Paikka	30
1.3 Tutkimusmenetelmät ja rajaus	7	4.3 Massa ja muoto	32
2. Itämeri	9	4.4 Mitat, suhteet, mittakaava	34
2.1 Itämeren herkkyys	10	4.5 Tila, aika, liike	36
2.2 Itämeren ja ihmisen suhde	11	4.6 Rakenteet	37
2.3 Itämeren ongelmat	12	4.7 Materiaalit, pinnat, värit	38
2.4 Itämeren pelastuskeinot	13	4.8 Johtopäätökset	40
3. Näyttely ja näyttelytilat	15	5. CASE Itämerikeskus	41
3.1 Näyttelytilojen tehtävä	16	5.1 Paikka	42
3.2 Näyttelytilojen sijoitus	16	5.2 Massa ja muoto	44
3.3 Reitit	18	5.3 Mitat, suhteet, mittakaava	46
3.3.1 Reittityypit	18	5.4 Tila, aika, liike	48
3.4 Vierailija	20	5.5 Rakenteet	50
3.4.1 Vierailijan kokemus	20	5.6 Materiaalit, pinnat, värit	52
3.4.2 Vierailijatyypit	20	Lähteet	54
3.4.3 Vuorovaikutus	20	Liitteet	
3.5 Luontoaiheiset näyttelytilat Suomessa	22	Liite 1: Planssienennökset	
3.6 Johtopäätökset	24		

Kuva 1: Havainnekuva Itämerikeskuksen pääsisäänkäynnistä.

1. JOHDANTO

1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tutkimuksen taustana on huoli Itämeren nykytilasta ja sen kulttuuriperinnön säilymisestä. Oman, vielä lyhyen, eliniän aikana olen jo ehtinyt huomata suuria muutoksia Itämeren olotilassa. Meressä ei voi enää uida, rannat ovat valloitettu hanhilla, vesi on muuttunut entisestään vihreämmäksi ja tuoksu on pikkuhiljaa muuttumassa hajuksi.

Luonto on aina ollut minulle tärkeä ja viime aikoina erityisesti merellä on ollut suurta merkitystä hyvinvointiini. Itämeri tuntuu jollain tapaa kodilta, se on ollut pitkälti ainut pysyvä asia elämässäni, vaikka esimerkiksi asuinmaani ovat vaihtuneet. Löydän itseäni meren vierestä. Olen kuitenkin huolissani siitä, että kohta merta ei enää ole sellaisenaan, sillä kaikilla ei ole samaa kiintymystä Itämereen ja motivaatiota sen suojeluun.

1.2 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tutkimuksen tavoitteena on tutustua luontoaiheisten näyttelytilojen arkkitehtonisiin ominaisuuksiin ja mahdollisuuksiin. Tavoitteena on myös selvittää, millainen on nykyaikainen luontoaiheinen näyttelytila Helsingissä. Tutkielman ohella laaditun luonnossuunnitelman tarkoitus on herättää kiinnostusta Itämerta kohtaan ja lisätä tietoisuutta sekä motivaatiota kohteen suojeluun. Tavoitteena on siis suunnitella oppimisympäristö, joka paljastaisi vierailijoille Itämeren kulttuurisen ja historiallisen merkityksen sekä mereen kohdistuvia ongelmia.

1.3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA RAJAUS

Opinnäytetyön aihetta tutkitaan näyttely- ja arkkitehtuurikirjallisuutta lukien sekä erityisesti luontoteeman näkökulmaa referenssejä tutkien. Luonnostasoinen suunnitelma Itämerenkeskuksesta toimii tutkielmassa pohdinnan apuvälineenä sekä johtopäätöksen testausalustana. Aihetta käsitellään arkkitehtuurin ja rakennussuunnittelun näkökulmasta.

Kuva 2: Itämeren sijainti. Kuva: fi.wikipedia.org

2. ITÄMERI

Tässä luvussa käsitellään Itämeren historiaa ja nykytilaa sekä herkkää ekosysteemiä. Lisäksi osiossa tarkastellaan ihmisen ja meren suhdetta sekä siihen liittyviä ongelmia. Lopuksi pohditaan Itämeren suojelukeinoja ja yksityisen ihmisen osuutta.

Kuva 3: Joutsen ja Itämeri.

2.1 ITÄMEREN HERKKYYS

Itämeri on ainutlaatuinen meri, se poikkeaa muista meristä usealla tavalla. Itämeri sijaitsee mannerlaatalla eikä laattojen välissä. Se on myös nuori ja epävaka. Itämeri muodostui 12 000 vuotta sitten ja on ollut nykyisessä muodossaan vasta 6 000 vuotta. Jää painoi maankamaraa maan ydintä kohti viimeisen jääkauden aikana, ja noin 10 000 vuotta sitten alkoi palautumisprosessi sen entiseen muotoonsa. Tämä näkyy maankohoamisen ilmiönä ja luo muutoksia rantaviivaan sekä aiheuttaa uusien saaristojen syntyä. (Furman 1998, s. 13-17.)

Meren nuoresta iästä johtuen varsinaiset Itämeren lajit eivät ehtineet kehittyä. Suolaisuuden ja jäätyksen yhteisvaikutus vaatii Itämeressä eläviltä eliölajistoilta erityistä sopeutumiskykyä. Toisaalta meren monipuolinen rannikkovyöhyke houkuttelee alueelle monia kalalajeja ja selkärangattomia lisääntymään tarjoamallaan ravinnolla, kesälämmöllä ja rakenteellaan. (Furman 1998, s. 14.)

Itämeren vähäiset lajit joutuvat elämään monien ihmistoimintojen keskellä. Ensin metsästys ja vaino vähensivät merkittävästi merinisäkkäiden ja lintujen lukumäärää, sitten vaaralliset kemikaalit estivät niiden elpymisen. Tänään rehevöityminen muuttaa lajien elinympäristöjä ja -olosuhteita nopeasti ja merkittävästi. (Suomen ympäristökeskus 2020a.)

2.2 ITÄMEREN JA IHMISEN SUHDE

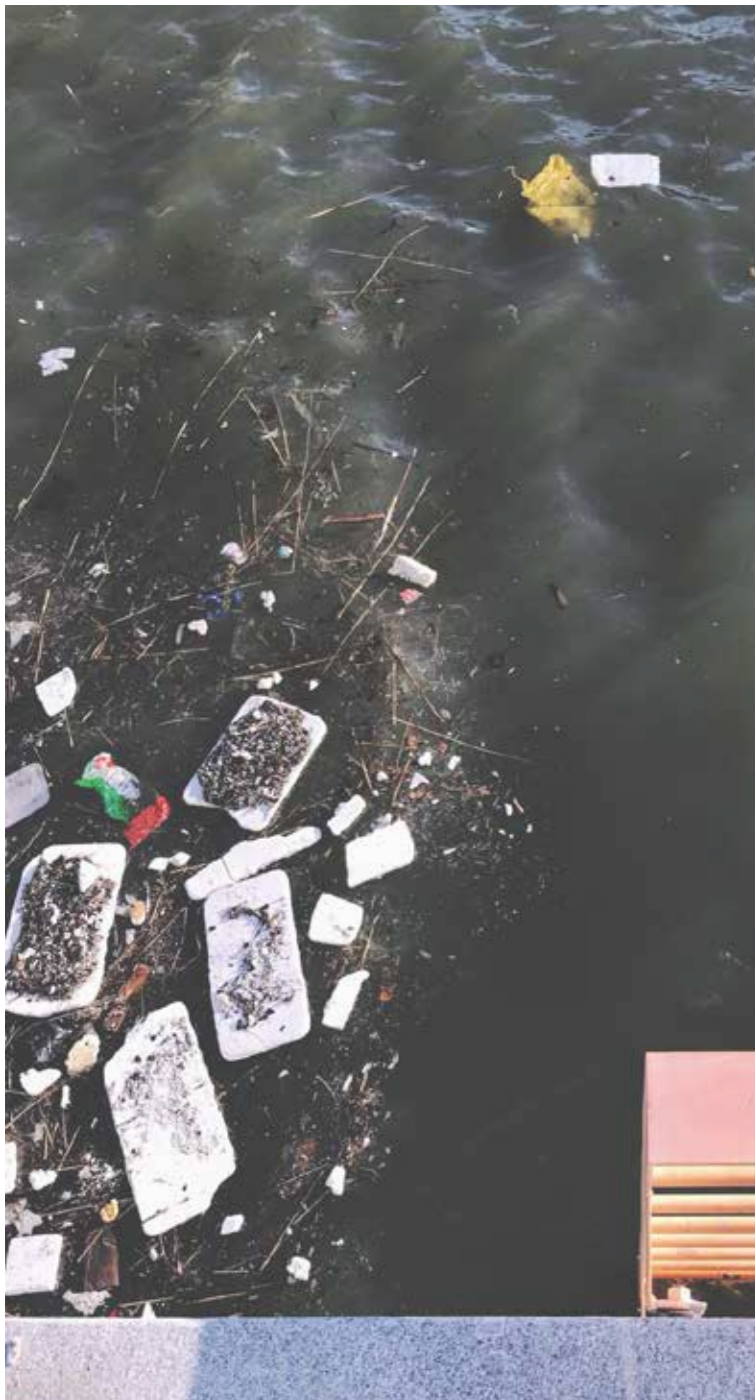
Ihmiset ilmestyivät Itämeren alueelle heti mannerjään vetäydyttyä noin 10 000 vuotta sitten. Meri tarjosi liikkuvalla keräilijä-metsästäjä yhteisölle paikkoja pysyväälle asutukselle, missä kala- ja nisäkäskannaltaan rikas luonto tarjosi ympäri vuoden ravintoa. (Hamari 1998, s. 78-79.)

Kivikauden edetessä alueen ihmismäärä kasvoi ja eri ryhmien välinen kanssakäyminen lisääntyi. Vuosisatojen kuluessa viljelyn lisääntyessä pelloille sopeutuneen monipuolisen lajiston määrä kasvoi. Tämä, selkeästi ihmisen toiminnan aiheuttama, Itämeren kehitykselle positiivinen muutos oli merkittävä. (Hamari 1998, s. 80-86.) Itämeren ja ihmisen vuorovaikutus on ollut pitkälti yhteistoiminnallinen ja kummallekin myönteinen, vasta nykyinen tehoatalous on muuttanut tilanteen toisenlaiseksi.

Pitkin historiaa Itämeri on luonut ihmisille mahdollisuuksia, yhdistänyt ja erottanut. Meri on toiminut siltana parempaan elämään, korkeampiin toimeentuloihin ja uusiin asuinpaikkoihin. Nämä retket ovat jättäneet rakennetut ja arkeologiset jäljet, joista syntyykin merellinen kulttuuriperintö. Itämeren kulttuuriperintöön kuuluvat myös aineettomat arvot, kuten vanhat tiedot, taidot ja perinteet. Yhdessä ne kertovat ihmisen tavoista ymmärtää ja käyttää merta ennen ja nyt. Merellinen kulttuuriperintö on osa menneisyyttä, ja sitä kautta se on osa meitä itseämme. (Suomen ympäristökeskus 2020b.)

Kuva 4: Itämeri.

Kuva 5: Muoviroskat Itämeressä.

2.3 ITÄMEREN ONGELMAT

Itämeren valuma-alueen vesistöt ruokkivat merta vedellään ja ravinteillaan, mutta myös myrkyillään. Vuosien varrella ihmisen ja Itämeren vuorovaikutussuhde on muuttunut mutualistisesta parasitiittiseksi. (Furman, Dahlström, & Hamari 1998, s. 7.) Merkittävä muutos tapahtui 1800-luvun puolivälissä, kun keinolannoitteiden keksiminen käynnisti tehomaaatalouden. Tämän kehityksen seurauksena on nykyinen rehevöityminen ja vesien happikato. (Hamari 1998, s. 86.)

Avomeren vakavin ympäristöongelma on rehevöityminen, eli vesikasvien ja levien liiallinen kasvu. Vesi samenee, lajisto muuttuu sekä yksipuolistuu, ja elämä katoaa pohjan tuntumasta. Sisämeren mataluuden vuoksi Itämeri on erittäin herkkä myös ilmastonmuutokselle, joka edesauttaa rehevöitymistä ja lämmittää pintavesiä talvisin. Tämän seurauksena jään määrä vähenee, mikä vaikuttaa meren kasveihin ja eläimiin. (Partanen 2019, 4/2019.)

Sisämeren käyttöpaine kasvaa koko ajan. Itämeri on yksi maailman vilkkaimmin liikennöidyistä merialueista, jonka vesillä kulkee öljyä ja muita vaarallisia aineita kuljettavia tankkereita. Tämän lisäksi meriliikenteen ja energiatuotannon aiheuttama melu on todella haitallinen vedenalaisille äänisignaaleille herkistyneille merieliöille. Muun muassa lisääntyneen muovikäytön vuoksi roskaongelma on levinnyt kaikille merialueille, johon havahduttiin vasta äskettäin. (SYKE 2020a.)

2.4 ITÄMEREN PELASTUSKEINOT

Suomen lainsäädännössä oleva laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä velvoittaa merenhoitosuunnitelman laatimiseen. Itämeren hyvinvoinnista huolehtimiseen velvoittavat myös Euroopan unioni ja muut Suomen kansainväliset sitoumukset. Merenhoitosuunnitelmaan kuuluvat meren nykytilan arvio ja tavoiteasettelu, seurantaohjelma sekä toimenpideohjelma. Nykyisen toimenpideohjelman tavoite on ihmisen aiheuttamien kielteisten vaikutusten vähentäminen ja meriluonnon tilan parantaminen. Meren hoito ja suojeleminen on pitkäjänteistä työtä. (SYKE 2020a.)

Monesti ajatellaan, ettei yksittäinen ihminen pysty mitenkään asiaan vaikuttamaan, mikä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Perustuslain mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä, ympäristöstä ja luonnosta kuuluu kaikille. Kulttuuriympäristön suojeleminen ja hoitaminen varmistaa sen säilymisen sekä lisää viihtyisyyttä ja rikastuttaa maisemaa. (SYKE 2020b.)

Jokainen pystyy vaikuttamaan Itämeren olotilaan ja ilmastonmuutoksen torjumiseen omilla valinnoillaan sekä luonnonvarojen kestäväällä käytöllä. Yksityisen ihmisen merenhoidon mahdollisuuksista kertoo ymmärrettävästi ja perustellen arkkitehti sekä tekniikan tohtori Tapani Eskola. Teoksessaan ”Säästäkää Suomenlahti” (1972, s. 66-67.) Eskola kuvailee kansalaisten velvollisuuksia seuraavasti:

” Meren suojelemiseksi yksityinen ihminen voi:

- kieltäytyä turhasta tavaroiden hankinnasta ja kulutuksesta, käyttää tavaransa mahdollisimman moneen kertaan ja moneen tarkoitukseen, koska perinpohjaisella käytöllä tavaroiden tuotanto ohjautuu järkevään suuntaan ja jätteitä muodostuu vähemmän;
- vähentää, paperin käyttöä, koska paperi tehdään metsistä, joita tulisi säästää, ja paperiteollisuus likaa vesiä, joita tulisi pyrkiä puhdistamaan;
- ostaa tavaransa ilman turhia muovipakkauksia, koska muovi on luonnolle vieras tuote eikä hajoa meressä;
- välttää meren saarien ja rantojen roskaamista ja purkittamista, koska luonto on kaunein sellaisenaan;
- susosia pesuissaan mäntysuopaa, tavallista saippuaa ja vähäfosfaattisia pesuaineita, koska fosfaatit rehevöittävät ja pilaavat vesiä huomattavassa määrin;
- olla rakentamatta loma-asuntoa tai saunaa liian lähelle rantaviivaa tai muuten harkitsemattomaan paikkaan, koska luontoon sopeutumaton rakentaminen pilaa merellistä maisemaa;
- kertoa ystävilleen ja tuttavilleen kuulemiaan ja lukemiaan tosiasioita luonnon tapahtumista ja luontoa kohdanneista tuhoista, koska päätöksentekijät eivät välitä yhden ihmisen mielipiteistä;
- opettaa lapsilleen meren- ja koko luonnonhoidon merkitystä;
- äänestää sellaista edustajaehdokasta, jonka ohjelma tähtää koko merellisen ympäristön parantamiseen;
- suojella ja hoitaa luontoa edes omien mahdollisuuksiensa rajoissa. ”

Kuva 6: Tunnelmakuva Itämerikeskuksen näyttelytiloista.

3. NÄYTTELY JA NÄYTTELYTILAT

Tässä osiossa tutkitaan, mitä ehtoja näyttelyillä ja näyttelytiloilla on, millä voi olla vaikutusta luontokeskuksen rakennussuunnitteluun. Lisäksi tässä pohditaan, miten arkkitehtuurilla edesautetaan näiden vaatimusten toteuttamista.

3.1. NÄYTTELYILOJEN TEHTÄVÄ

Kirkot, kappelit, moskeijat ja muut uskonnolliset rakennukset olivat ensimmäisiä näyttelytiloja. Nämä rakennukset käyttävät arkkitehtuuria esille tuomisen keinona. Arkkitehtuurilla korostetaan ikonisia esineitä, osoitetaan niiden tärkeyden tai arvon ja määrätään huomion keskityspisteen. Uskonnollisissa rakennuksissa pyritään stimuloimaan näköaistin lisäksi myös muita aisteja, esimerkiksi musiikilla, hiljaisuudella ja tuoksuilla. Näillä kannustetaan henkistä kontemplaatiota, ja tämä on juuri sitä, mitä myös näyttelyn järjestäjät pyrkivät tekemään. (Hughes 2010, s. 20.)

3.2 NÄYTTELYN SIJOITUS

Näyttelyitä on sekä pysyviä että väliaikaisia. Luontokeskukset ovat pysyviä näyttelyjä ja ovat sidottu tiettyyn paikkaan, joiden tietenkin täytyy olla järkeviä. Esimerkiksi Suomen luontokeskus Haltia sijaitsee Nuuksion kansallispuiston vieressä ja Merikeskus Vellamo sijaitsee merikaupungissa Kotkassa.

Sijaintiin sidottujen näyttelyjen menestys on siis kiinni onnistuneesta paikan valinnasta. Pysyvien näyttelyjen suunnittelussa otetaan huomioon alueelle vievät reitit, topografia ja näkymät. Myös tuulensuunnat ja auringon kulkureitti on tärkeä huomioida käytännön syistä. (Hughes 2010, s. 56.)

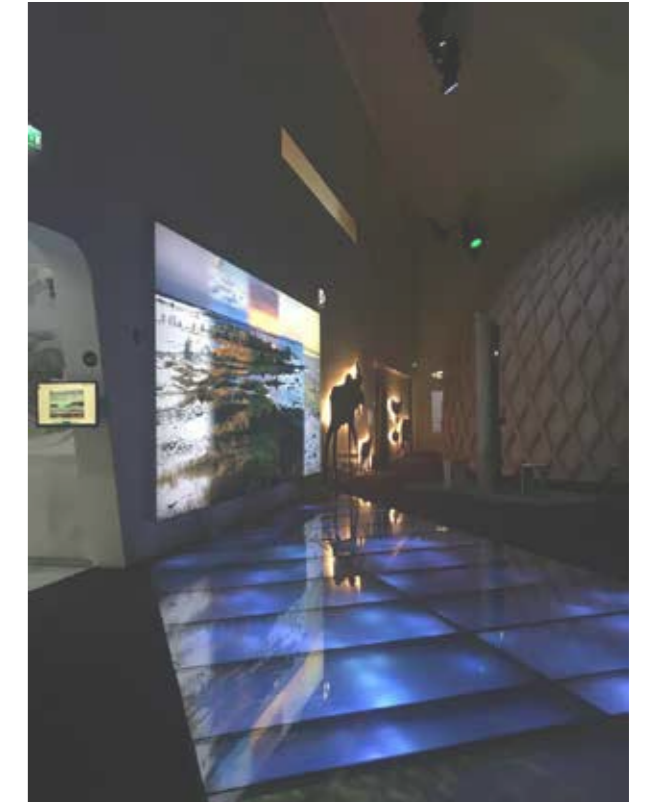
Rakennustyyppillä ja näyttelyn sijoituksella rakennuksen sisällä on myös merkitystä sen vastaanottoon. Philip Hughes jakaa kirjassaan ”Exhibition design” (2010, s. 59-62.) näyttelytilat avoimiin ja suljettuihin.

Avoimet näyttelytilat ovat suunniteltu vuorovaikuttamaan ympäristön kanssa. Näissä tiloissa on yleensä paljon lasipintaa, joka yhdistää näyttelyn miljööseen. Avoimissa näyttelytiloissa ei voi pitää esineitä, jotka ovat arkoja luonnonvalolle. Lisäksi näyttelyt joutuvat kilpailemaan maisemien kanssa. Luonnonvalon kontrollointi on hankalampaa ja vierailijoiden huomion hallitseminen on näissä tiloissa vaikeampaa. (Hughes 2010, s. 59.)

Tilat, joissa ei ole luonnonvaloa, antavat näyttelysuunnittelijoille enemmän mahdollisuuksia. Suunnittelija voi luoda narratiivin äänien, videoiden ja muiden vuorovaikutuksellisten keinojen avulla. Myös vierailijan keskittyminen pysyy täysin näyttelyssä. Lisäksi valon ja lämmön määrä on sellaisissa tiloissa täysin hallittavissa. Pitkä pimeys voi kuitenkin rasittaa vierailijaa, joten valaistut tilat, joissa voi pitää taukoja, ovat ehdottomia. (Hughes 2010, s. 61.)

Kuva 7: Avoin näyttelytila. Craig Thomas Discovery and Visitor Center. Kuva: Bohlin Cywinski Jackson

Kuva 8: Suljettu näyttelytila. Haltia.

3.3 REITIT

Näyttelytilojen arkkitehtuurin tehtävä on tarjota tarinallinen kokemus. Mielenkiintoinen tarina syntyy rakennuksen muodosta ja reiteistä. Nykypäivänä näyttelysuunnittelijat pyrkivät luomaan kokemuksen perinteisen näyttelyn sijaan.

Reitit voivat olla joko täysin kontrolloituja tai täysin vapaita. Kun halutaan välittää tietynlainen viesti ja luoda mahdollisimman samanlainen kokemus kaikille käyttäjille, valitaan mahdollisimman kontrolloitu reitti. Esimerkiksi historiallisia tapahtumia käsitteleviä näyttelyitä halutaan yleensä kontrolloida, jotta tapahtumasarjan kronologia tulisi ymmärretyksi. Luontoaiheissa näyttelyissä, esimerkiksi ulos ympäristöön sijoitetuissa tilakokonaisuuksissa, suositaan usein puolikontrolloituja tai puolivapaita reittejä. Tämä varmistaa, että käyttäjä saa itselleen riittävän ajan tutustua aiheeseen ja luoda siihen henkilökohtaisen kiintymyksen.

3.3.1 REITTITYYPIT

Kontrolloituja ja vapaita reittejä on monenlaisia, kaikilla on omia etuja ja ongelmakohtia. Olen poiminut Hughesin kirjasta ”Exhibition Design” (2010, s. 75-77.) luontoteeman näkökulmasta relevantimmat reittityypit, jotka ovat: yksittäinen reitti (single path), monikertainen reitti (multiple path), tähtiesittely (star exhibit), mieltymysalueet (areas of affinity) ja kartan avulla suuntautuminen (map orientation).

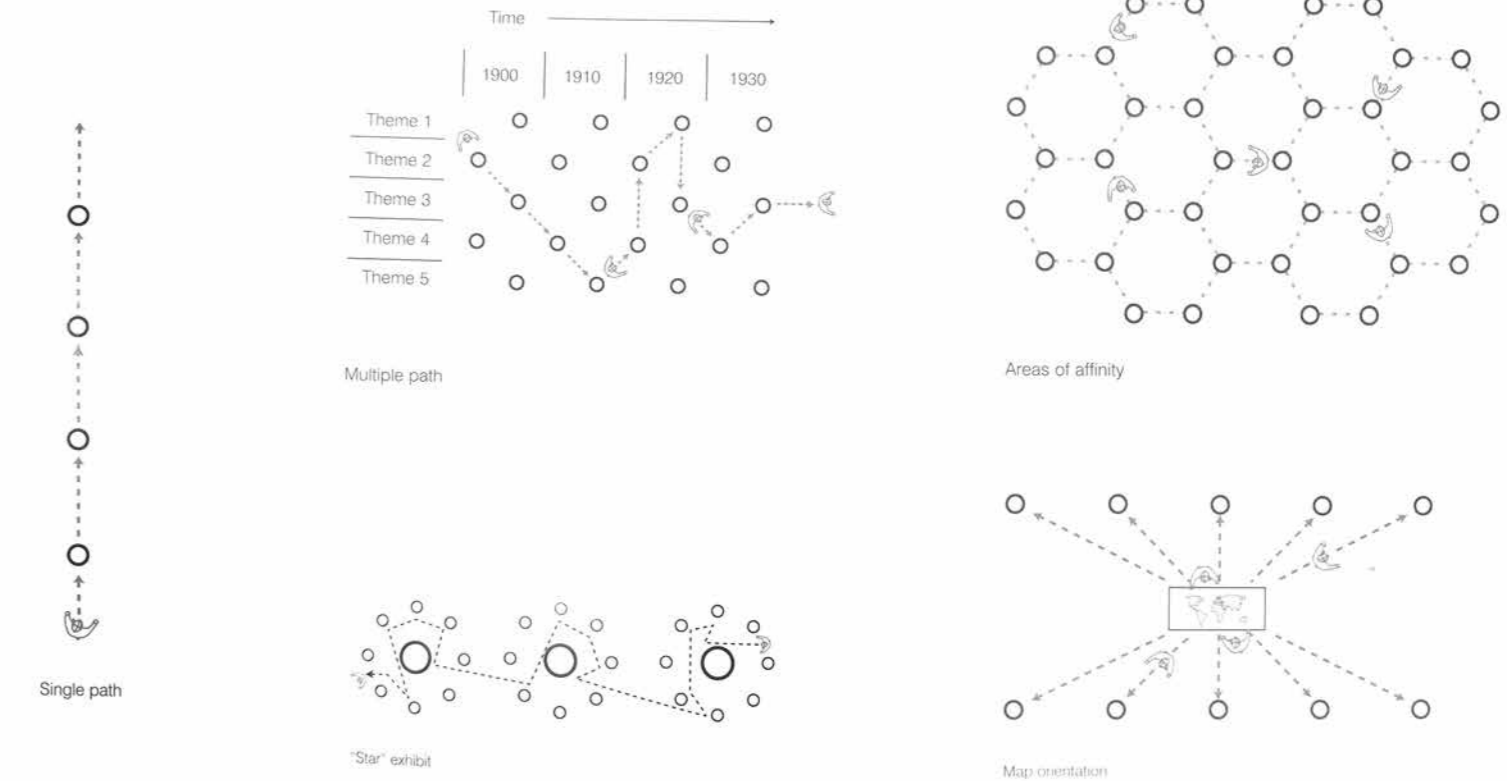
Yksittäisen reitin rakenne varmistaa samanlaisen kokemuksen käyttäjille. Yksittäisen reitin alkuun voi sijoittaa selittäviä aineistoja, jotka auttavat tulkitsemaan näyttelyä. Tämä rakenne voi kuitenkin aiheuttaa ruuhkia, ja kävijämäärää joudutaan kontrolloimaan.

Monikertainen reitti antaa käyttäjille mahdollisuuden kulkea näyttelytiloissa oman kiinnostuksen mukaan ja vaatii vähemmän ruuhkanhallintaa. Tällaiset kuitenkin vaativat usein opastettuja kierroksia.

Tähtiasetelmissä kiinnostavammat esineet, jotta halutaan kaikkien näkevän, asetetaan keskelle ja muut näyttelyä tukevat artefaktit sen ympärille. Tämä reittityyppi säästää kävijää tylsästä kokemuksesta.

Mieltymysalueissa samankaltaiset esineet asetetaan lähelle toisiaan. Kävijät näkevät suoraan heitä kiinnostavia asioita ja voivat liikkua oman mieltymyksensä mukaan. Tämä on kuitenkin näyttelysuunnittelun näkökulmasta vaikea periaate.

”Kartan avulla suuntautuminen” reittityyppinä antaa vierailijalle mahdollisuuden luoda yksilöllinen kokemus. Mikäli kävijä tahtoo tietää jostakin aiheesta enemmän, hän voi palata takaisin kartan luo ja valita uuden reitin.

Kuva 9: Museoreitit.

3.4 VIERAILIJA

3.4.1 VIERAILIJAN KOKEMUS

Näyttelyn tehtävä on muodostaa yhteys vierailijaan. Yhteyden rakentamiseen liittyy merkityksellisen kokemuksen luominen, jonka tarkoituksena on ymmärryksen muuttaminen ja syventäminen. Suunnittelijan täytyy ottaa huomioon vierailijoiden kiinnostuksen kohteet ja motivaatiot sekä muut tekijät, kuten ikä ja sukupuoli. Näyttelysuunnittelussa on myös tärkeää muistaa vierailijoiden rajoitukset, esimerkiksi fyysiset tai tietomattomuuteen liittyvät. (Hughes 2010, s. 34.)

Erityisesti lapsille onnistuneen vierailijakokemuksen luominen tuottaa suunnittelijoille vaikeuksia. Aikuiset saavat yleensä edes jotakin irti näyttelyistä, kun taas lapset tylsistyvät ja menettävät keskittymisen.

3.4.2 VIERAILIJATYYPIT

Näyttelyn vierailijoita voidaan jakaa moneen eri kategoriaan. Kävijöitä jaetaan esimerkiksi iän, sosioekonomisen aseman tai oppimistyylin perusteella. Tilojen suunnittelun näkökulmasta olennaisin on vierailijoiden jako tietomäärän mukaan, joita on neljä. Näillä tyypeillä on erilaisia tapoja kulkea tiloissa ja heillä on myös erilaisia odotuksia.

Kävijätyypiltään ”asiantuntija” haluaa tietää mahdollisimman paljon aiheesta, joten hän käy huolellisesti näyttelyn läpi ja viettää paljon aikaa sen tutkimiseen. Tämä käyttäjä tarvitsee lepopaikkoja ja mahdollisuuksia pitää taukoja. ”Usein vieraileva” vierailijatyyppe tietää aiheesta jonkin verran ja haluaa täydentää omaa tietämystään aiheesta. Tämä kävijätyyppe tarvitsee mahdollisuuden kulkea näyttelytiloissa omien kiinnostuksiensa mukaan. (Hughes 2010, s. 40.)

Kolmas vierailijatyyppe on ”partiolainen”, joka haluaa nähdä tärkeämmät kohteet. Hän liikkuu tiloissa nopeasti ja määrätietoisesti. ”Suunnistava” tyyppi ei tiedä vielä aiheesta mitään ja tarvitsee johdattelua, mikä voi olla tietävän ihmisen tai tilojen avulla tapahtuvaa johdattelua. Yleensä lapset kuuluvat tähän viimeiseen kategoriaan. (Hughes 2010, s. 40-41.)

3.4.3 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus ja interaktiivisuus ovat nykyään osaa museokulttuuria. Vierailijat eivät halua enää tarkkailla näyttelyä etäisyydeltä. Tämän takia museot pyrkivät tarjoamaan jotakin, mitä voi koskea, tökkiä, pyörrättää tai vuorovaikuttaa jollain muulla tavalla. Interaktio myös helpottaa aiheen käsittämistä ja oppimista. Tiedemuseot ovat ymmärtäneet ensimmäisinä vuorovaikutuksen merkityksen. Interaktiiviset näyttelyvälineet vaativat rakennussuunnittelulta tilaa ja usein pimeyttä. (Hughes 2010, s. 154-155.)

Kuva 10: Väriarjoteatteri Heurekassa. Kuva: KivaaTekemistä.fi

Kuva 11: Interaktiivinen näyttö. National Geographic Encounter. Kuva: NatGeoEncounter.com

Kuva 12: Savukosken opastuskeskus Korvatunturi Kuva: Luontoon.fi

3.5 LUONTOAIHEISET NÄYTTELYTILAT SUOMESSA

Luontoaiheisia näyttelytiloja Suomessa edustaa luontokeskukset, joista suurin osa on rakennettu kansallispuistojen yhteyteen. Näiden keskuksien tarkoitus on tarjota tietoa alueen luonnosta ja mahdollisista retkeilykohteista. Lisäksi jotkut luontokeskukset tarjoavat tiloja levähtämiseen, kuten esimerkiksi kahvila- tai ravintolapalveluita. (luontoon.fi)

Suomessa on myös luonnontieteellisiä museoita, jotka tallentavat näytteitä ja havaintoja luonnosta. Nämä museot ovat yleensä eläintieteellisiä, kasvitieteellisiä tai geologisia museoita, tai niiden yhdistelmiä. (museoliitto.fi) Luonnontieteellisten museoiden tehtävä on pitkälti samanlainen kuin luontokeskusten, mutta sijainniltaan ne ovat keskitetty kaupunkiin.

Luontoaiheisia näyttelytiloja voivat olla myös talvipuutarhat ja kasvitieteelliset puutarhat. Näiden lisäksi myös maakuntamuseot ja seutumuseot tarjoavat luontoaiheisia näyttelyitä sekä tietoa. Luontokeskukset ja muut luontoaiheiset tilat palvelevat suurimmaksi osaksi ympäristökasvatusta ja sen takia ovat usein suunnattu lapsille.

Kuva 13: Luonnontieteellinen museo LUOMUS. Kuva: Helsinkipoi.com

3.6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Oppimisen lisäksi vierailijat tulevat näyttelyihin pitämään hauskaa ja viettämään aikaa. Tästä syystä nykyään suunnitellaan harvimminkin perinteisiä museoita, vaan pyritään tarjoamaan hauskoja aktiviteetteja ja monipuolista tekemistä, joista vierailijoille syntyy positiivinen kokemus. Näyttelyrakennukselta tämä vaatii yleensä avointa tilaa.

Reiteillä voidaan vaikuttaa näyttelyn tulkintaan, joten ne suunnitellaan näyttelykohtaisesti. Näyttelysuunnittelijoiden hankalin tehtävä on sovittaa näyttelyitä reitteineen olemassa olevaan rakennukseen. Muuntojoustavat rakenteet edesauttavat ja helpottavat näyttelysuunnittelua sekä antavat mahdollisuuden suuriin muutoksiin ja monipuolisten näyttelyiden järjestämiseen.

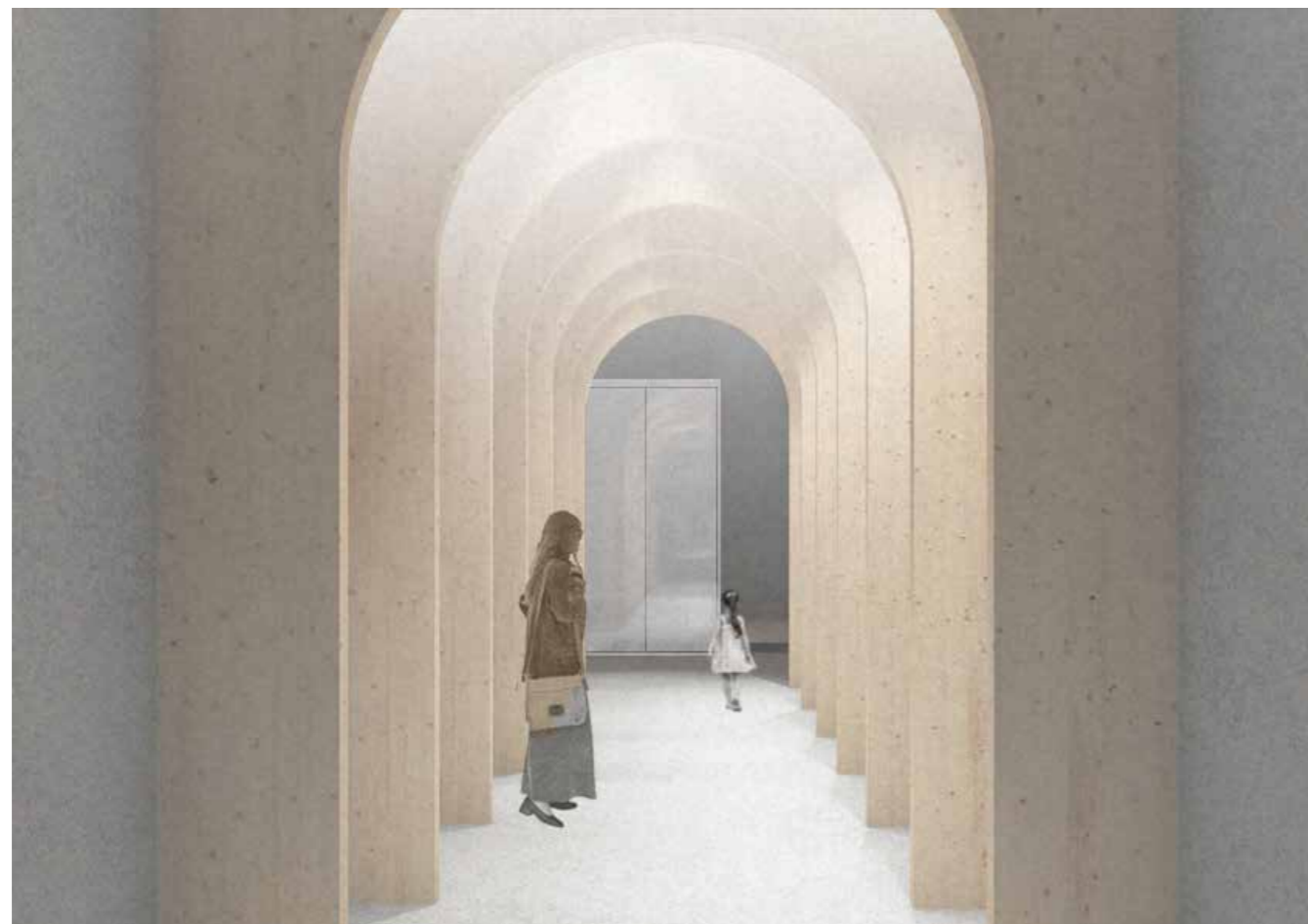
Näyttelyn onnistumista varten Hughes suosittelee teoksessaan ”Exhibition Design” (Hughes 2010, s. 78.) juonen rakentamista ja sen jakamista lukuihin. Itämerikeskuksen juoni on lisätä motivaatiota Itämeren suojeluun, ja sen voi jakaa kahteen selkeään lukuun, jotka ovat: mitä merelle tapahtuu, ja miksi sitä pitäisi suojella. Tämän seurauksena itse näyttelytilat voidaan jakaa kahteen osaan, josta kumpikin olisi omistettu omalle luvulle.

Näyttelytilojen jakaminen helpottaisi tulevaisuudessa näyttelyiden suunnittelemista ja jaottelamista sekä erilaisten reittien rakentamista. Näyttelytiloissa pitää myös olla pysähtymispaikkoja, sillä osa vierailijoista tarvitsee sellaisia. Näyttelyissä käymiseen kuuluu myös vahvasti ajan viettäminen perheen ja ystävien kanssa, joten monissa gallerioissa on myös kahvila- tai ravintolapalveluita. Usein näitä tiloja myös vuokrataan ulkopuolisille tahoille erilaisia tilaisuuksia varten.

Luontoaiheisissa näyttelytiloissa järjestetään yleensä ympäristökasvatusta, mikä tarvitsee omia tiloja. Ympäristökasvatukseen liittyvät myös usein luontoretket, joten sijainti yleensä valitaan luonnon vierestä. Näiden lisäksi luontokeskukset ja luonnontieteelliset museot usein tallentavat näytteitä ja havaintoja luonnosta sekä osallistuvat sen suojeluun. Tämäkin toiminta tarvitsee tiloja, kuten esimerkiksi toimistotilat.

Kuva 14: Tunnelmakuva interaktiivisesta seinästä Itämerikeskuksessa.

Kuva 15: Tunnelmakuva Itämerikeskuksen käytävästä.

4. LUONTOAIHEISTEN NÄYTTELYILOJEN ARKKITEHTUURI

Seuraavissa kappaleissa pohdiskellaan luontoaiheisten näyttelytilojen ominaisuuksia arkkitehtuurin peruskäsitteiden kautta.

Sekä luonnon että arkkitehtuurin kokemiseen liittyy vahvasti itsensä ja oman paikansa löytäminen. Arkkitehti ja arkkitehtuurin teoreetikko Juhani Pallasmaa (2008) kuvailee tätä kokemusta kirjoituksessaan ”Ihmisen paikka - aika, muisti ja hiljaisuus arkkitehtuurikokemuksessa” seuraavasti:

”Ympäristökokemuksessa tapahtuu tiedostumaton ruumiillinen samaistuminen kohteeseen, kehonkaavan heijastuminen koettuun tai ruumiillinen mimesis, tiedoton jäljittely.”

4.1 REFERENSSIT

Erityisesti luontoaiheen näkökulmaa tarkastelen referenssien kautta. Pääreferensseinä tässä osassa toimii Suomen Luontokeskus Haltia (2013) sekä Merikeskus Vellamo (2008). Molemmat ovat Lahdelma & Mahlamäki Arkkitehtien suunnitteleamia. Teksteissäni tulen puhumaan näistä rakennuksista paljon ja perustelemaan niillä tehtyjä havaintojani. Koska arkkitehtuuri koetaan kaikilla aisteilla, koin tärkeäksi käyttää referensseinä ensisijaisesti rakennuksia, joissa olen näkemisen lisäksi myös liikkunut, haistanut, kuunnellut ja koskenut. Nämä referenssit eivät ole suoria ratkaisuja omaan suunnitelmaani, vaan esimerkkejä siitä, millä tavoin tilat viestivät aiheistaan.

Kuva 16: Suomen Luontokeskus Haltia.

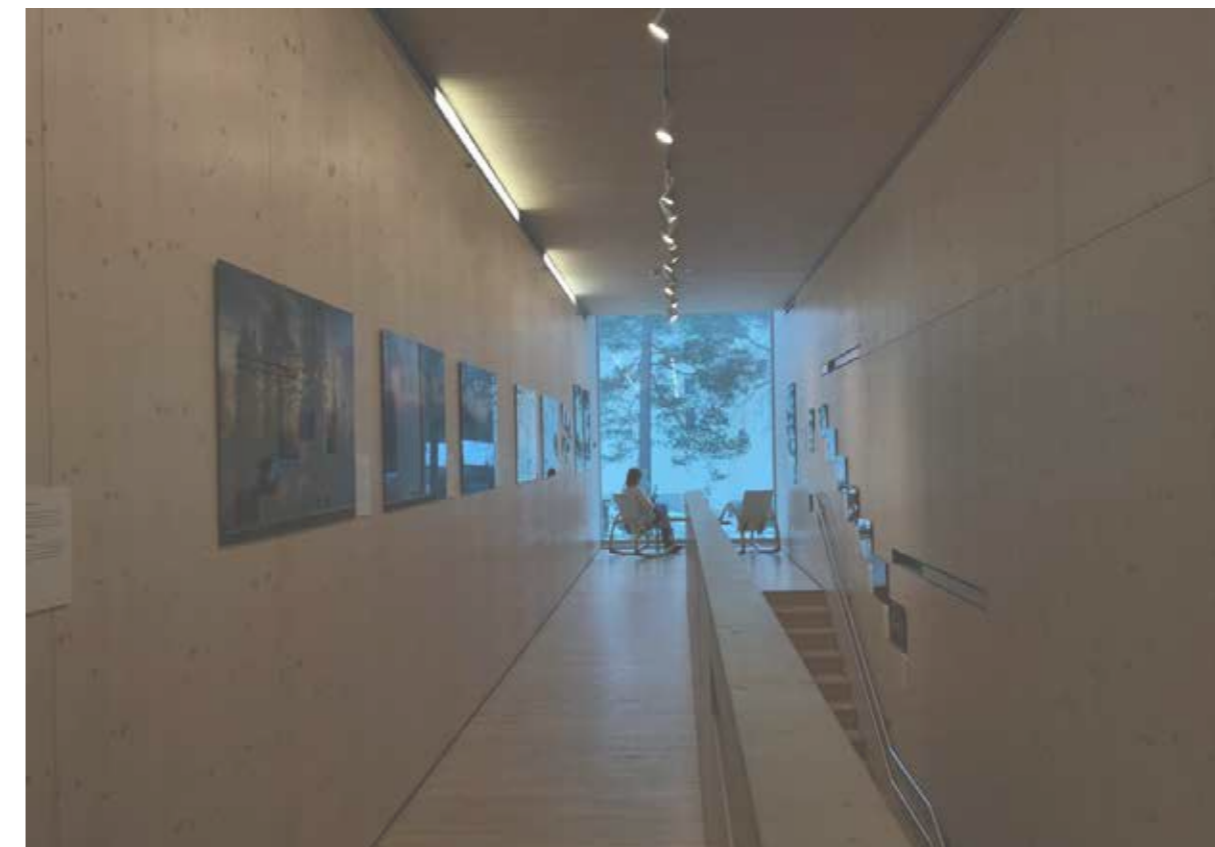

Kuva 17: Merikeskus Vellamo.

4.2 PAIKKA

Paikat viestivät itsestään oman ympäristön ja rakennuskannan avulla. Paikka on myöskin kokemuksellinen käsite. Ihmisten omien kokemusten ja merkitysten kautta sijainnista, tontista tai tilasta syntyy paikka. Jokainen paikka on ainutlaatuinen. Arkkitehdin tehtävä on aistia rakennuspaikan sanomat sekä pyrkiä omalla suunnitelmallaan jalostamaan ja tarkentamaan niitä. Puhuttelevat rakennukset syntyvät kulttuurisen perinnön ja maisemaperinteen ymmärtämisestä. Tämä vaatii rakennusperintöön tutustumista ja nöyryyden osoittamista paikan asettamien vaatimusten edessä. (Grotenfelt 2010, s. 9.)

Erityisesti luontoaiheisten näyttelytilojen sijainti kannattaa valita huolella, koska se tulee suoraan vaikuttamaan näyttelyn menestykseen. Yleensä luontokeskukset kertovat oman alueensa luonnosta, jonka läheisyyteen ne ovatkin sijoitettu. Esimerkiksi Suomen Luontokeskus Haltia on sijoitettu Nuuksion kansallispuiston viereen. Tämän ansioista he voivat helposti järjestää retkiä puistoon ja sitä kautta syventää vierailijoiden ymmärrystä Suomen luonnosta. Haltiassa on myös jonkin verran ikkunoita, jotka avautuvat kansallispuistoon niin, että luonnosta muodostuu osaa näyttelyä.

Kuva 18: Näkymät ympäristöön. Haltia.

Kuva 19: Näkymät ympäristöön. Haltia.

4.3 MASSA JA MUOTO

Muodot ovat ensimmäinen asia, minkä rakennuksen arkkitehtuurista huomaamme, ja vasta sitten näemme yksityiskohtia. Rakennuksen massa ja muoto ovat tärkeitä myös sen takia, että ne viestivät sen funktiosta. Steven Hollin suunnittelema nykyaikaisen museon Kiasma (1998) antaa massallaan ymmärtää, mitä sen sisällä tapahtuu. Merikeskus Vellamon ulkoarkkitehtuuri on hieman liian suoranainen, mutta palvelee kuitenkin tarkoitustaan.

Pallasmaa (2010) kuvailee esseessään ”Tilan eroottisuus” arkkitehtuuriteoksien tarkoitusta seuraavasti:

” Ne ovat elettyjä eksistentiaalisia metaforia, jotka ohjaavat ja jäsentävät havaintoa, tietoisuutta ja emootiota. Arkkitehtuuri terävöittää, kohdistaa ja integroi aistimme ja antaa meidän nähdä kevään tuoksun, kuulla aineen rauhallisuuden, tuntea valon koskeltavuuden ja kokea makuaistillamme kiven happamuuden. ”

Erityisesti luontoaiheisten näyttelytilojen tarkoitus on terävöittää aistimme, kiinnittää huomiomme ympäristöön ja kehystää sitä. Rakennus ei saisi kilpailla sen kanssa. Arkkitehtuurin pitäisi heijastaa, tukea ja korostaa ympäristöä.

Kuva 20: Kiasma. Kuva: Museot.fi

Kuva 21: Merikeskus Vellamo Kuva: Lahdelma&Mahlamäki

4.4 MITAT, SUHTEET, MITTAKAAVA

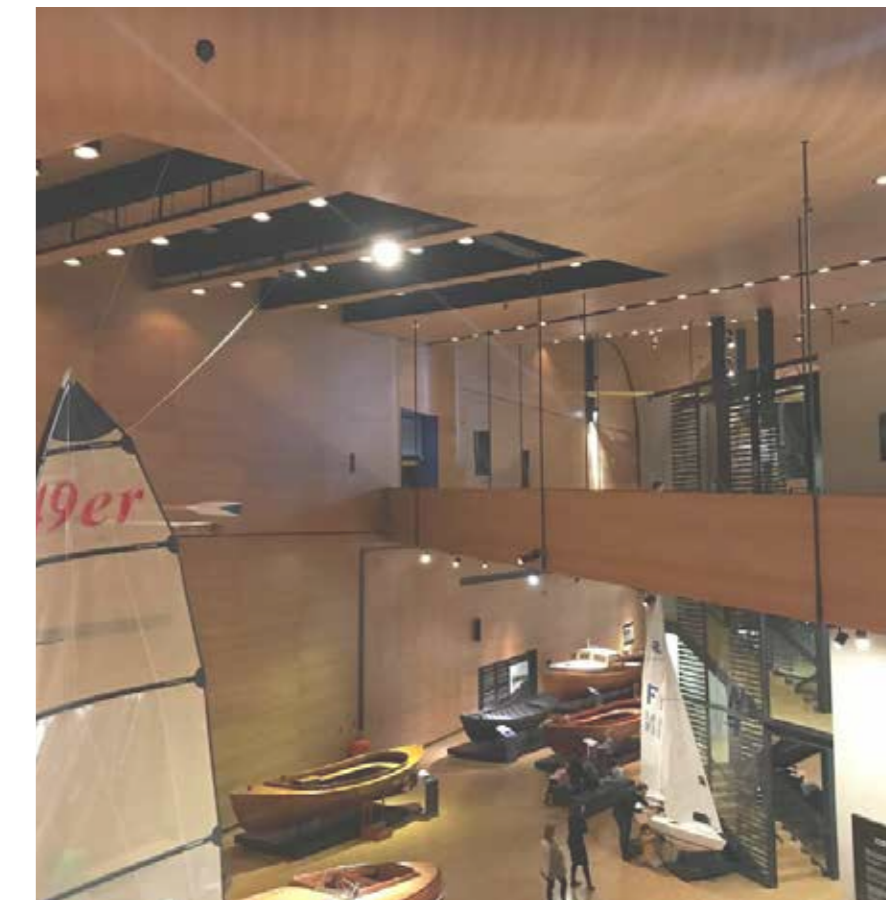
Mitoilla ja suhteilla on aina pyritty tasapainoon ja kauneuteen. Niillä on pyritty harmoniaan, minkä on huomattu olevan luonnossa. Mittakaavalla voidaan vaikuttaa aistikokemukseen. On tiloja, joissa tunnemme itseämme isoiksi, on tiloja, joissatunemme itseämme pieniksi, sekä vastaavasti on oikeankokoisia tiloja. Oikeankokoiset tilat ovat yleensä mitoitettu ihmisen suhteiden mukaan, mutta koska olemme kaikki erikokoisia ja kokomme vaihtelee elämämme aikana, koemme myös eri tiloja oikeanlaisiksi. Joskus oikeankokoinen oleva rakennus voi myöhemmin tuntua pieneltä. Aina ei myöskään pyritä oikeankokoisiin tiloihin, esimerkiksi valtaa ilmentävissä rakennuksissa voidaan käyttää suurta mittakaavaa tehokeinona. (Jetsonen 2010, S. 19.) Näyttelytiloissa ja museoissa yleensä käytetään hieman liioiteltua mittakaavaa, jolla korostetaan tilan merkittävyyden ja samalla luodaan jännittyneen tunnelman.

Suhteilla ja mittakaavalla voi välittää myös tietyn ympäristön atmosfääriin. Esimerkiksi Merikeskuksessa Vellamossa hallitsee liioiteltu mittakaava, jonka vaihtelevaisuus tuo kokijan lähemmäs vedenpintaa tai vie kauemmaksi syvyyksiin. Suuri mittakaava viestii meren mahtiponttisuudesta ja jäljittelee vedessä vallitsevan levottomuuden.

Luontokeskuksessa Haltiassa luonnosta viestittelee korkeat tilat ja korkealla olevat harvat aukotukset, jotka muistuttavat avaraa metsämaisemaa, missä korkeiden puiden välistä pilkottaa auringon valo. Rakennuksessa olevat ihmisen mittasuhteiden mukaan mitoitettut tilat ja käytävät viestivät luolista ja muista luonnossa olevista turvapaikoista. Eläinten pesistä ja koloista luontokeskuksessa muistuttavat erittäin matalat tilat, minne lapsi pienen kokonsa ansiosta kiipeää helposti, mutta aikuiselta vaaditaan jo yrittämistä. Tilojen vaihteleva mittakaava kertoo Suomen luonnon monipuolisuudesta.

Kuva 22: Näkymä matalasta tilasta korkeaan tilaan. Haltia.

Kuva 23: Merikeskus Vellamo.

4.5 TILA, AIKA, LIIKE

Tilaan kuuluvat rajat. Niiden kokemiseen vaikuttavat kaikkien rajojen mitat ja etäisyydet toisistaan sekä niiden materiaalit ja muodot. Tilan kokemiseen vaikuttavat aukkojen määrä ja sijainti. Valon suunta ja määrä vaihtelee jatkuvasti, mikä tekee tilasta vain hetken samanlaisen. (Sanaksenaho 2010, s. 29)

Rakennuksen arkkitehtuuri ohjaa liikettä, määrittää kuinka paljon aikaa vietetään missäkin tilassa, minne pysähtytään ja mihin keskitytään. Etenkään näyttelytilat eivät saisi paljastaa olemustaan ensisilmäyksellä, muuten ne menettäisivät kiinnostavuutensa.

4.6 RAKENTEET

Perinteisissä museorakennuksissa vierailijat kulkevat rakennuksessa tilasarjojen läpi. Tilat jaottelevat luonnollisesti näyttelyitä osiin. Tästä johtuen on suotavaa, että seiniä saisi siirtää ja muokata näyttelyn mukaan. Vanhoissa rakennuksissa tämä ei ole mahdollista kantavien väli- ja ulkoseinien vuoksi. Tästä syystä uusimmissa galleriarakennuksissa suositaan avoimia tiloja. (Hughes 2010, s. 62.) Nämä ovat saavutettavissa esimerkiksi pilarirakenteen avulla.

Loogisista rakenteista syntyy mieluisampia kokonaisuuksia. Esimerkiksi Haltia on toteutettu massiivipuusta. Puurakentaminen verrattain pienen hiilijalanjäljen ansiosta on ekologista, mikä tukee myös itse rakennuksen konseptia ja tarkoitusta.

4.7 MATERIAALIT, PINNAT, VÄRIT

Arkkitehtuuri havaitaan ensisijaisesti näön ja kehon liikkeen kautta, samat aistimukset vaikuttavat myös näyttelytilojen ja näyttelyn sisällön tulkintaan. On tärkeää kuitenkin ymmärtää, että tuntoaisti ja kuulo kantavat yhtä suuren roolin. (Brawne 1982, s. 68.)

Pallasmaa kuvailee luennossaan ”Aistien maailma – kehollisuus ja aistien ykseys” muita aisteja kosketuskokemisen laajentumina. Hän sanoo kirjoituksessaan (2014) seuraavasti: ”Liitymme maailman lihaan ennen kaikkea haptisen aistimme avulla.” Koemme maailmaa ensisijaisesti juuri tuntoaistin kautta, näköhavainnot vain täydentävät maailmaamme. Arkkitehtuurin maailmassa kosketuskokeminen liittyy vahvasti materiaaleihin ja pintoihin, niiden tekstuureihin ja tuntumaan. Rakennuksen materiaalit ovat olennaisia sen välittämässä viestissä. Materiaalin ja värivalintojen kautta arkkitehti virittää kokijan aistimusta rakennuksesta ja ympäristöstä. (Kareoja 2010, s. 35.)

Materiaalit näyttävät erilaisilta, heijastavat eri määrän valoa ja ovat pinnaltaan omalaatuisia, näiden lisäksi niillä on symbolisia merkityksiä. Myös väreillä on tiettyjä merkityksiä, varsinkin kun ne ovat asetettu tiettyyn kontekstiin. Valitun materiaalin väri ja tekstuuri vaikuttavat esillä olevan näyttelykappaleen tulkintaan. (Brawne 1982, s. 46-50.) Materiaalit, pinnat ja värit ovat siis vahvassa vuorovaikutuksessa näyttelyesineiden kanssa.

Näyttelytilojen seinät ovat tarkasti suunniteltu sopimaan näyttelyyn ja taidekokoelmaan. Tämä vaatii seinien rakenteelta joustavuutta. Näyttelytilojen lattiapinnat ovat yhtä lailla vuorovaikutuksessa näyttelyn kanssa kuin seinämateriaalit. Lisäksi pinnat toimivat vihjeenä tilan ja näyttelyn tärkeydestä. Ne johdattavat ja ohjaavat vierailijoita sekä osoittavat, minne he ovat tervetulleita ja minne eivät. Kattojen pinnat ovat erityisen haastavia, sillä aistikokemuksen lisäksi niiden tehtävään kuuluu keinotekoisien valon, päivävälön ja ilmastoinnin säätely. (Brawne 1982, s. 39-72.)

Suomen Luontokeskuksessa Haltiassa on käytetty puuta rakenteissa ja verhoilussa, mikä viestii selkeästi rakennuksen aiheesta. Merikeskus Vellamo on ulkoa raskas, kylmä ja metallinen, mikä tunnelmaltaan muistuttaa suuria rahtilaivoja ja muutenkin merenkulkumailmaa. Sisältä rakennus on suurimaksi osaksi puuta, mistä taas tulee mieleen pienemmät laivat ja veneet.

Kuva 24: Puuverhous Haltian näyttelytiloissa.

4.8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Luontoaiheisten näyttelytilojen arkkitehtuurin kuuluisi kunnioittaa ja korostaa ympäristöä. Materiaalien, muotokielen ja mittasuhteiden rooli korostuu entistä enemmän, sillä ne viestivät näyttelyn aiheesta ensimmäisinä.

Erityisesti näyttelyrakennuksessa tilojen kuuluisi johdattaa vierailijaa. Onnistunut arkkitehtoninen kokonaisuus luo monipuolisen aistikokemuksen ja rakentaa henkilökohtaisen kiintymyksen aiheeseen, mikä onkin näyttelyiden tarkoitus.

Aiheeseen tutustuttuani sanoisin, että loppujen lopuksi kaikki rakennukset ovat tavallaan luontoaiheisia. Arkkitehtuurin peruskäsitteissä käytyjen aiheiden merkitys kasvaa vielä enemmän luontoaiheisten näyttelytilojen suunnittelussa.

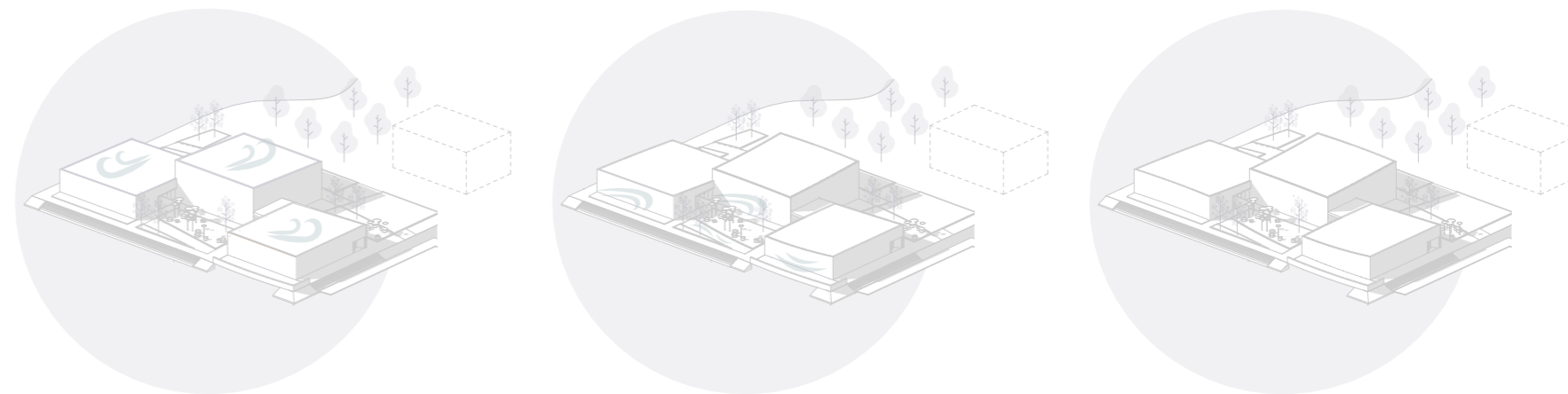
5. CASE ITÄMERIKESKUS

Seuraavissa kappaleissa kerätään tutkimuksen johtopäätöksiä yhteen ja testataan tehtyjä havaintoja luonnostasoiseen suunnitelmaan Itämerikeskuksesta.

5.2 MASSA JA MUOTO

Itämerikeskuksen massa on syntynyt ympäristöstä. Kuutiomainen muoto on tullut Jätkäsaaren yleisilmeestä, jossa näkyy selkeästi ihmisen kädenjälki. Osa Itämerikeskuksen seinistä noutaa ympärillä olevan rakennuskannan suoria linjoja. Kaarevat muodot seinissä saivat inspiraatiota merestä ja sen pehmeästä miljööstä. Kattojen muodon tarkoitus on korostaa alueen voimakkaita tuulia. Lisäksi toimisto- ja näyttelytilojen välinen käytävä muodolla kehystää Itämeren maisemaa.

Kuva 27: Itämerikeskuksen muotokieli.

5.3 MITAT, SUHTEET, MITTAKAAVA

Mittakaavan rooli aistikokemuksessa on suuri. Itämerikeskuksen tarkoitus on välittää viesti Itämeren levottomuudesta, mutta myös sen mahtavuudesta ja monipuolisuudesta. Näyttelytilojen tehtävä on herättää huolestuneisuutta, mutta samalla kiinnostusta meren suojeluun.

Mittakaavaltaan vaihtelevat näyttelytilat toistaisivat meren monipuolista ympäristöä. Suhteiltaan suuret tilat loisivat mielikuvan äärettömästä vedenalaisesta maailmasta. Matalammat tilat muistuttaisivat Itämeren pienestä koosta muihin meriin verrattuna. Portaikot ja tasoerot muistuttaisivat keskuksen vierailijaa meren arvottomuudesta ja virtavuudesta.

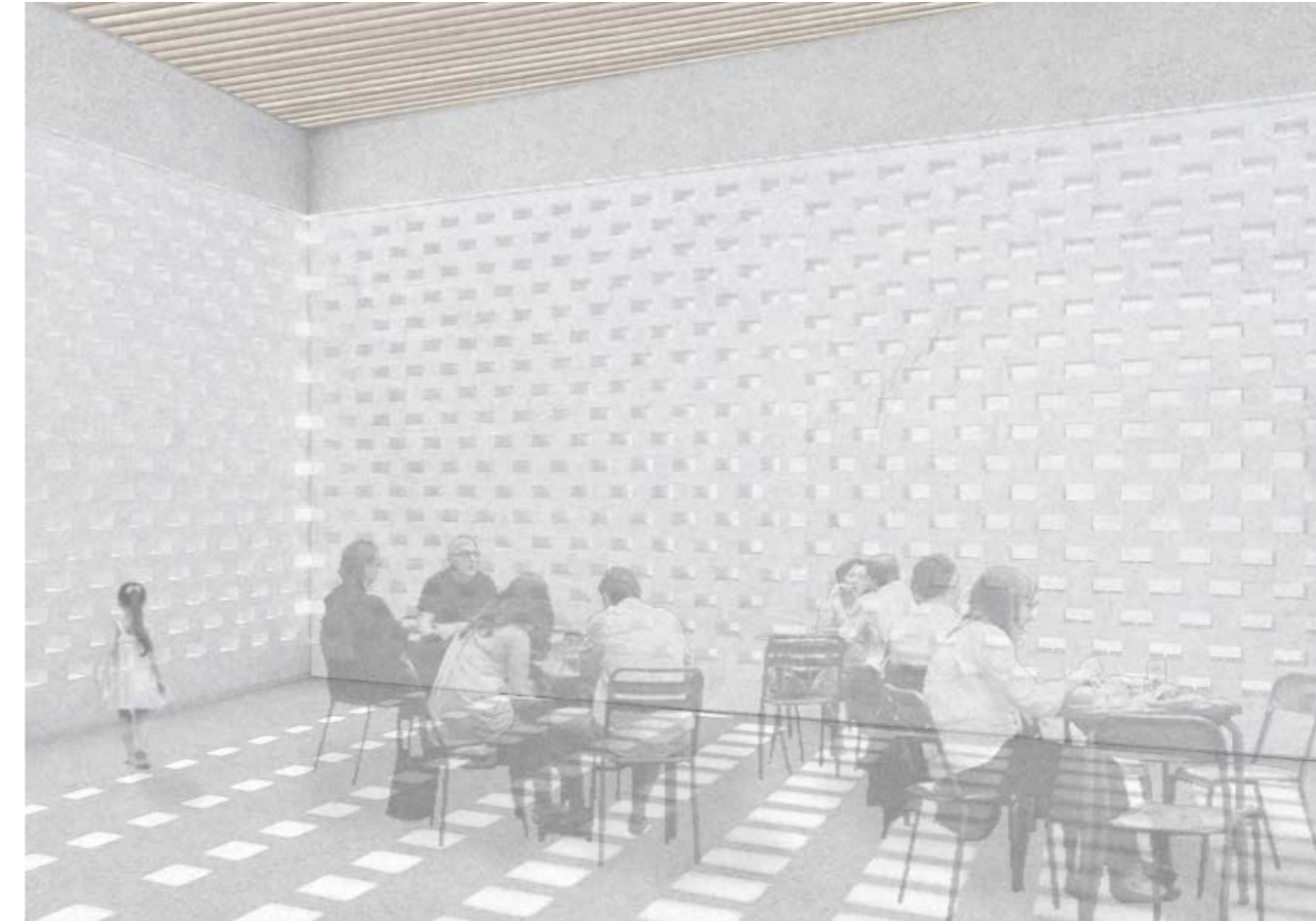
Kuva 28: Itämerikeskuksen poikkittais- ja pitkittäisleikkaukset 1:500.

5.4 TILA, AIKA, LIIKE

Itämerikeskuksen tarkoitus on luoda henkilökohtaisen yhteyden Itämereen, joten on luontevaa antaa käyttäjälle valinnanvaraa reittinsä kulkemiseen. Tarkoituksena kuitenkin olisi välittää mahdollisimman samanlainen viesti, jotta mahdollisimman moni tulkitsisi sen samalla tavalla, joten reitin pitäisi olla osittain suunniteltu.

Tilan kokemiseen liittyy myös valonmäärä. Näyttelytiloissa on suotuisaa, että valonmäärä on helposti kontrolloitavissa. Tämän takia suuria aukotuksia on vältettävää. Koska Itämerikeskus sijaitsee aiheensa vallitsevalla alueella, on kuitenkin loogista, että jotakin katseyhteyksiä ympäristöön olisi.

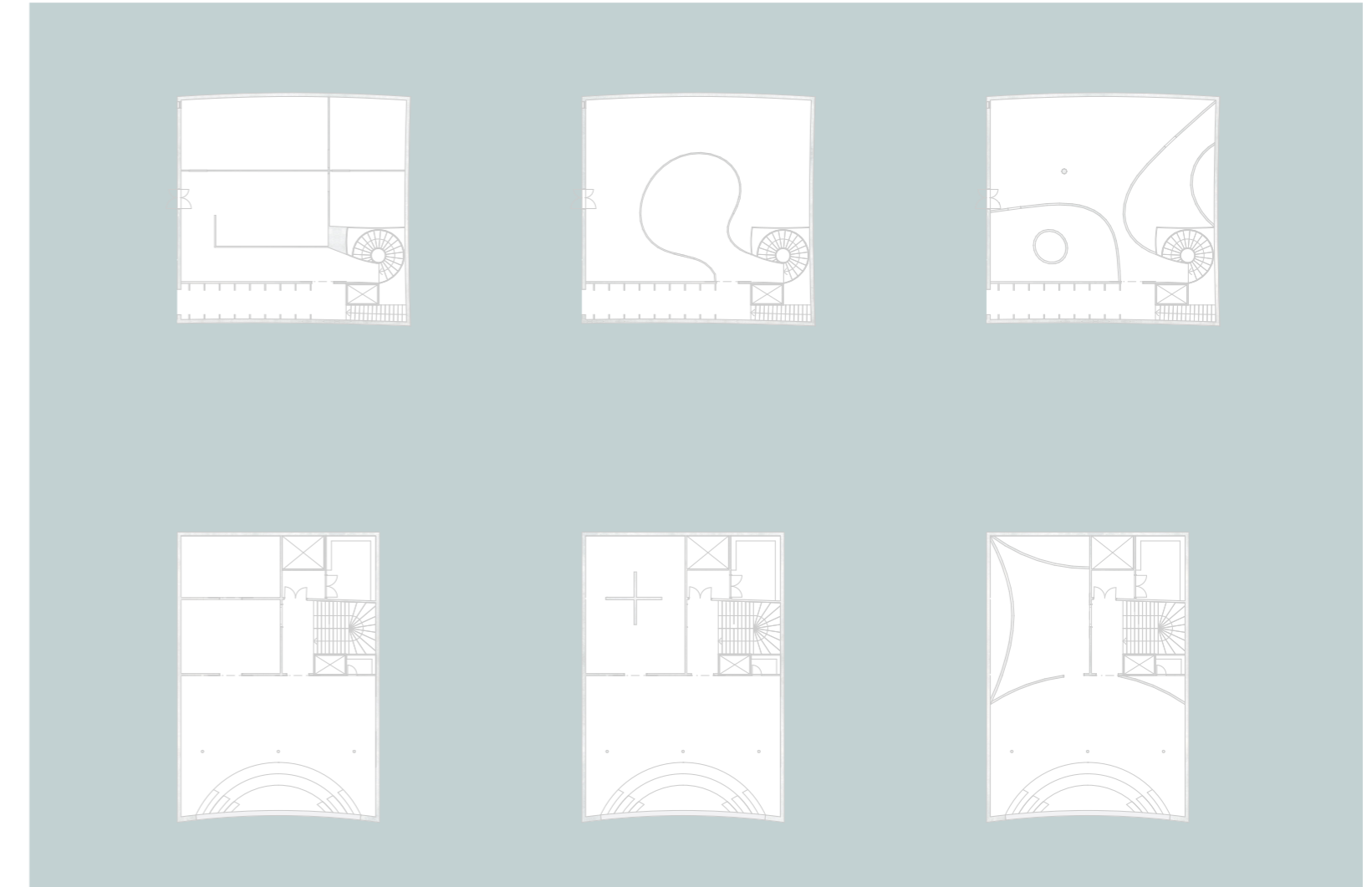
Rakennuksen arkkitehtuuri johtaa liikettä ja toimintaa. Näyttelytoiminnan tilojen lisäksi rakennuksessa pitää olla lepopaikkoja ja tilaa ihmettelylle. Itämerikeskuksessa näitä tiloja ovat esimerkiksi ravintola ja sisäpiha.

Kuva 29: Tunnelmakuva Itämerikeskuksen ravintolasta.

5.5 RAKENTEET

Näyttelyrakennuksissa avoimet tilat ovat suotuisia. Tämä helpottaa näyttelysuunnittelua huomattavasti. Nykyajan museot ja keskukset pyrkivät tarjoamaan vierailijoilleen interaktiivisia näyttelyitä, joihin liittyvä tekniikka tarvitsee tiloja. Myös reitit suunnitellaan näyttelykohtaisesti, mikä vaatii tiloilta juostavuutta. Itämerikeskuksessa tämä toteutuu betonisilla kantavilla ulkoseinillä ja pilarirakenteilla. Koska seinien pinnat suunnitellaan yleensä näyttelykohtaisesti, Itämerikeskuksen seinärakenteissa on käytetty vaihdettavaa seinäverhouslevyä.

Kuva 30: Itämerikeskuksen näyttelytilojen käyttömahdollisuudet.

5.6 MATERIAALIT

Materiaalien ei kuuluisi olla ristiriidassa ympäristön tai arkkitehtuurin kanssa. Merkityksellinen arkkitehtuuri ei myöskään keskity huomiota itseensä vaan ympäristöönsä. Siihen tarkoitukseen Itämerikeskuksen päämateriaaliksi on valittu käsinlyöty harmaa tiili. Rakennuksessa on käytetty yhdeksän erilaista limitystyyppiä, mikä elävöittää julkisivua huomattavasti. Jätkäsaaren asemakaava suosii tiilenkäyttöä, joten ympäristössä sitä on käytetty runsaasti. Tiili materiaalina viestii myös Itämeren kulttuuriperinnöstä.

Tiilen lisäksi rakennuksessa on käytetty alumiinia, joka on monokromaattinen, rauhallinen ja muuttaa väriään päivän ja vuodenajan mukaan. Se ei myöskään vie huomiota ympäristöstä vaan oman heijastusominaisuutensa vuoksi korostaa ja terävöittää sitä. Erityisesti spesifeissä näyttelytiloissa materiaalien rooliin kuuluu aiheesta viestittely.

Referenssien analysoinnin tehtyjen havaintojeni perusteella materiaalit voi jakaa kahteen kategoriaan, jotka ovat konkreettisemmat ja metaforisemmat. Molemmat synnyttävät assosiaatioita eli mielikuvia. Itämerikeskuksessa konkreettiset materiaalit voisivat esimerkiksi olla mielikuvan kallioisesta saaresta luova harmaa tiilipinta, tai Itämeren kasvillisuudesta kertova puupinta. Metaforiset materiaalit Itämerikeskuksessa olisivat vedestä viestivä lasipinta tai jäätä muistuttava alumiinipinta. Alimman kerroksen tarkoitus on viestiä Itämeren lohduttomasta tilasta, joten siihen on valittu ankeutta välittävä materiaali - betoni.

Sisätilojen materiaalien kuuluisi olla tarvittaessa vaihdettavissa näyttelyiden mukaan. Tämä vaatii rakenteelta joustavuutta. Vaihdettavat sisustuslevyt ovat yleisin ratkaisu. Tämän takia Itämerikeskuksen seinärakenteiden tulisi olla toteutettu niin, että levyjen vaihto olisi yksinkertaista ja mahdollisimman mutkatonta.

Kuva 31: Tunnelmakuva tiestä Itämerikeskuksen sisäpihalle.

LÄHTEET

Brawne, Michael (1982). The museum interior : temporary and permanent display techniques. New York: Architectural Book Publishing Company. <https://aalto.finna.fi/Record/alli.747414>.

Eskola, Tapani (1972). Säästää Suomenlahti. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto. <https://helka.finna.fi/Record/helka.489875>.

Furman, Eeva, Harri Dahlström & Risto Hamari (1998). Itämeri : luonto ja ihminen. Helsinki: Otava. <https://metropolia.finna.fi/Record/3amk.213827>.

Hughes, Philip (2010). Exhibition design. London: Laurence King. <https://aalto.finna.fi/Record/alli.756591>.

Pallasmaa, Juhani & Kirsi Heininen-Blomstedt (2014). Kohtaamisia : kirjoituksia arkkitehtuurista ja taiteesta. Helsinki: ntamo. <https://metropolia.finna.fi/Record/3amk.137283>. (Esseistä suurin osa kirjoitettu alun perin englanniksi.).

Partanen, Minttu-Maaria (2019). Ilmastonmuutos muuttaa Suomen luontoa. (4/2019). <https://wwf.fi/wwf-lehti/wwf-lehti-4-2019/ilmastonmuutos-muuttaa-suomen-luontoa/>.

Räsänen, Jaana (2010). Arkkitehtuurin ABC. 2, Peruskäsitteitä. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto. <https://helka.finna.fi/Record/helka.2407864>. (Ensimmäinen osa ilman osan numeroa.).

Suomen ympäristökeskus, SYKE (2020b). Itämeri.fi. (2020). https://itameri.fi/fi-FI/Ihminen_ ja_ Itameri/Kulttuuriperinnon_ hoito_ ja_ suojelu. (2020a). Itämeri.fi. (2020). https://itameri.fi/fi-FI/Luonto_ ja_ sen_ muutos/Itameren_ tila.

KUVALÄHTEET

Kuvien rajausta on saatettu muuttaa.

Kuva 1. Anastasia Seppänen. 2020.

Kuva 2. Itämeren kartta. https://fi.wikipedia.org/wiki/It%C3%A4meri#/media/Tiedosto:Bathymetric_map_of_the_Baltic_Sea-fi.svg [viitattu 03.05.2020]

Kuva 3-5. Anastasia Seppänen. 2019.

Kuva 7. Craig Thomas Discovery and Visitor Center / Bohlin Cywinski Jackson. ArchDaily 2007. https://www.archdaily.com/40790/craig-thomas-discovery-and-visitor-center-bohlin-cywinski-jackson?ad_medium=gallery [viitattu 03.05.2020]

Kuva 8. Anastasia Seppänen. 2020.

Kuva 9. Hughes Philip. 2010. Exhibition Design. Exhibition strategy. s.75-76.

Kuva 10. Heureka. KivaaTekemistä.fi. <https://www.kivaatekemista.fi/blog/kivaa-tekemista-tutustui-uudistuneeseen-heurekaan/> [viitattu 03.05.2020]

Kuva 11. National Geographic Encounter: Ocean Odyssey. <https://natgeoencounter.com/experience> [viitattu 03.05.2020]

Kuva 12. Luontoon.fi. Savukoskenopastuskeskus. <https://www.luontoon.fi/savukoskenopastuskeskus> [viitattu 03.05.2020]

Kuva 13. Helsinkipoi.com. Luonnontieteellinen museo. <https://www.helsinkipoi.com/fi/poi/luonnontieteellinen-museo/> [viitattu 03.05.2020]

Kuva 14-19. Anastasia Seppänen. 2020.

Kuva 20. Museot.fi. Nykyaiteen Museo Kiasma. https://museot.fi/museohaku/?museo_id=21118 [viitattu 03.05.2020]

Kuva 21. Lahdelma&Mahlamäki Architects. Maritime Centre Vellamo. <https://lma.fi/projects/maritime-centre-vellamo> [viitattu 03.05.2020]

Kuva 22-31. Anastasia Seppänen. 2020.

LIITTEET

Liite 1: Planssipienennökset

kulku sisäpihalle

sisäpiha ja itämerikeskusn pääovi

ITÄMERIKESKUS

Itämerikeskusn tarkoitus on herättää kiinnostusta Itämerta kohtaan ja lisätä tietoisuutta sekä motivaatiota kohteen suojeluun. Tavoitteena on siis suunnitella oppimisympäristö, joka paljastaisi vierailijoille Itämeren kulttuurisen sekä historiallisen merkityksen, ja mereen kohdistuvia ongelmia.

SIJAINTI

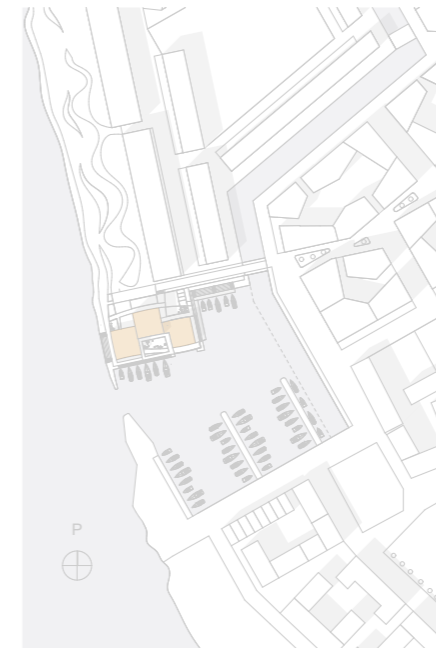
Itämerikeskusn sijainniksi on valittu Helsingin Jätkäsaari. Alueella sijaitsevat rahtilaitteiden satama ja telakka. Nykyään Jätkäsaarella on matkustajasatama, josta kulkee laivoja Tallinaan ja Pietariin. Vuonna 2010 Jätkäsaaresta on alettu rakentamaan pääosin asumiskäyttöön tarkoitettua kaupunginosaa, jonka on tarkoitus valmistua vuoteen 2030 mennessä.

Näyttelytiloja varten Jätkäsaari on sopiva sijainti, sillä se on tuleva osa kantakaupunkia ja kulkuyhteydet ovat hyviä. Lisäksi laivaliikenteen matkustajat pääsisivät Itämerikeskukseen kävelen.

Käytännöllisten syiden lisäksi sijainti on valittu paikan hengen takia. Jätkäsaarella vallitsee Itämeren henki. Paikan hengen aistii monen tavoin. Itämeri on nähtävissä, kuultavissa ja haistavissa. Myös iho tuntee, mitä paikkaa hallitsee. Tämä tekee sijainnista erittäin loogisen.

MUOTOKIELI

Itämerikeskusn massa on syntynyt ympäristöstä. Kuutiomainen muoto on tullut Jätkäsaaren yleisilmeestä, jossa näkyy selkeästi ihmisen kädenjälki. Osa itämerikeskusn seinistä noutaa ympärillä olevan rakennuskannan suoria linjoja. Kaarevat muodot seinissä saivat inspiraatiota merestä ja sen pehmeästä miljööstä. Kattojen muodon tarkoitus on korostaa alueen voimakkaita tuulia. Lisäksi toimisto- ja näyttelytilojen välinen käytävä muodollaan kehystää Itämeren maisemaa.

asemapiirustus 1:1000

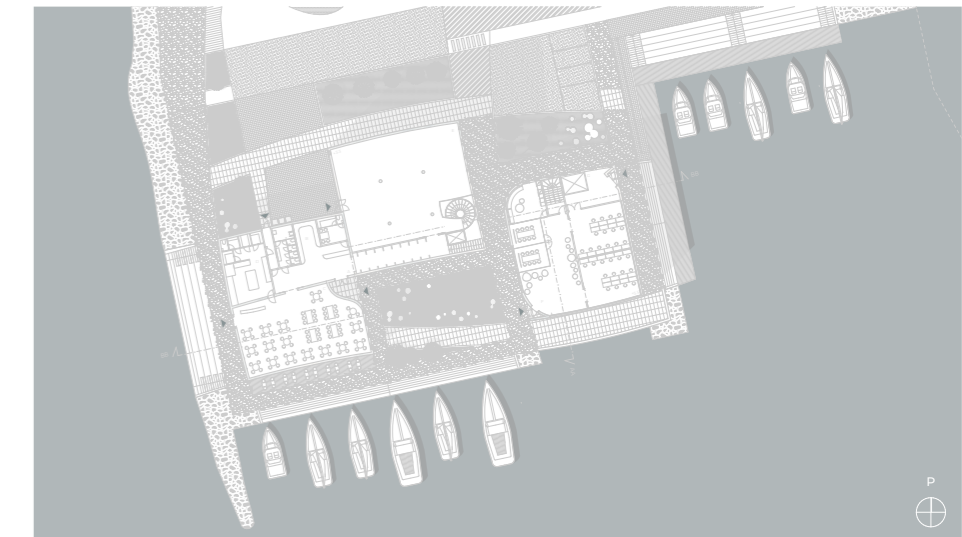
muotoaksonometria 1:500

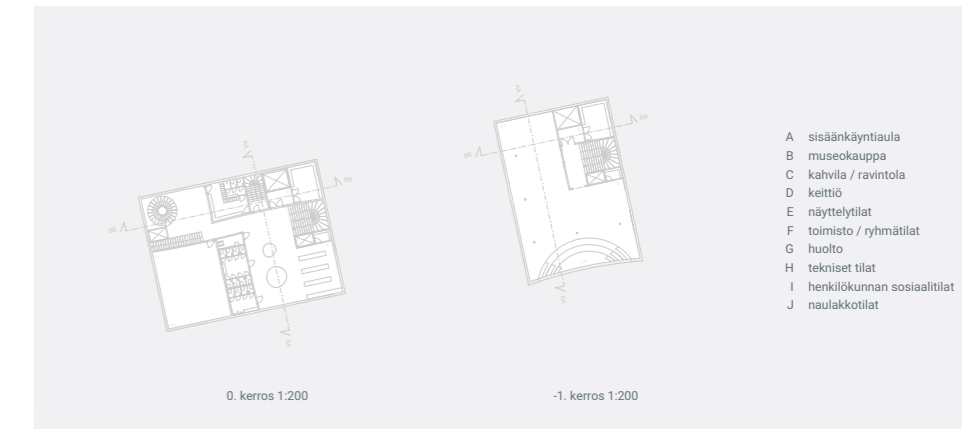
1.krs sisääntulokäytävä

1.krs näyttelytilat

1. kerros 1:200

0. kerros 1:200

-1. kerros 1:200

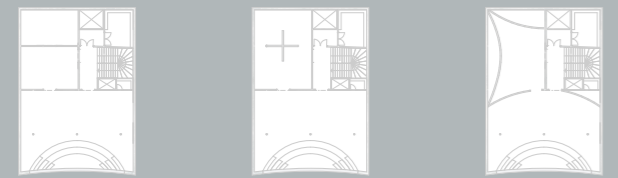
- A sisäänkäyntialue
- B museokauppa
- C kahvila / ravintola
- D keittiö
- E näyttelytilat
- F toimisto / ryhmätilat
- G huolto
- H tekniset tilat
- I henkilökunnan sosiaalitilat
- J naulakotitilat

ITÄMERIKESKUKSEN NÄYTTELYTILAT

Näyttelyrakennuksessa avoimet tilat ovat suotuisia. Tämä helpottaa näyttelysuunnittelua huomattavasti. Nykyajan museot ja keskuksat pyrkivät tarjoamaan vierailijoihensa interaktiivisia näyttelyjä, joihin liittyy teknikka tarvitsee tiloja. Myös reitit suunnitellaan näyttelykohtaisesti, mikä vaatii tiloilta juostavuutta. Itämerikeskuksessa tämä toteutuu betonisilla kantavilla ulkoseinillä ja pilarirakenteilla.

1. kerroksen näyttelytilojen käyttövaihtoehdot 1:200

-1. kerroksen näyttelytilojen käyttövaihtoehdot 1:200

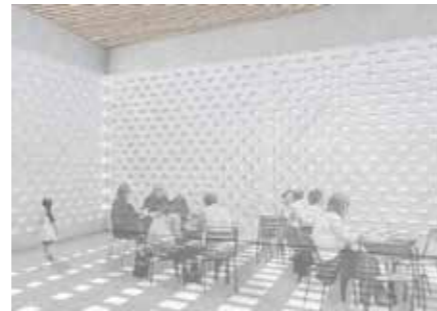

-1.krs näyttelytilat

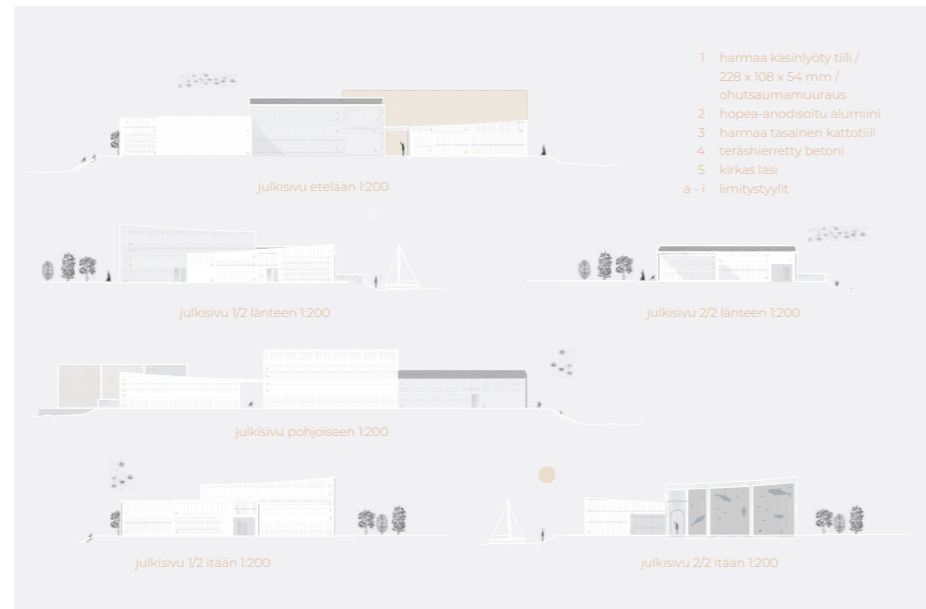
ITÄMERIKESKUKSEN MATERIAALIT

Itämerikeskuksen päämateriaaliksi on valittu käsinlötty harmaa tiili. Rakennuksessa on käytetty yhdeksän erilaista limitystyyppiä, mikä elävöittää julkisivua huomattavasti. Jatkosaaren asemakaava suosii tiilenkäyttöä, joten ympäristössä sitä on käytetty runsaasti. Tiili materiaalina viestii myös Itämeren kulttuuriperinnöstä.

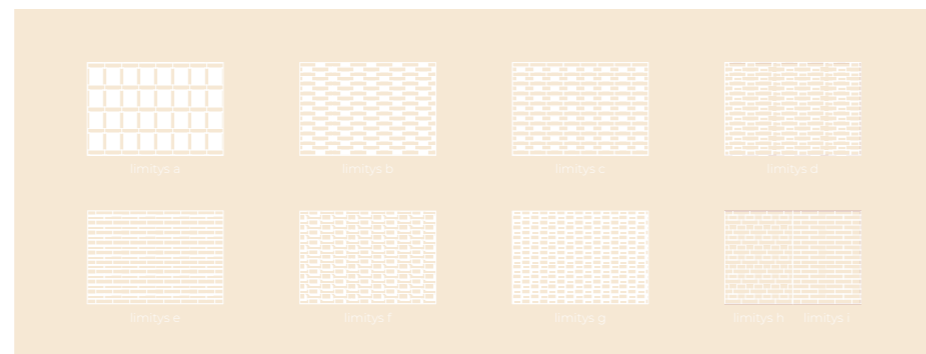
Tiilen lisäksi rakennuksessa on käytetty alumiinia, joka on monokromaattinen, rauhallinen ja muuttaa väriä päivän ja vuodenajan mukaan. Se ei myöskään vie huomiota ympäristöstä vaan oman heijastusominaisuutensa vuoksi korostaa ja terävöittää sitä. Erityisesti spesifeissä näyttelytiloissa materiaalien rooliin kuuluu aiheesta viestittely.

1. krs ravintola / kahvila

- 1 harmaa käsinlötty tiili / 228 x 108 x 54 mm / ohutsaumamuuraus
- 2 hopea-anodisoitu alumiini
- 3 harmaa tasainen kattotiili
- 4 terashierretty betoni
- 5 kirkas lasi
- a - i limitystyylit

ITÄMERIKESKUKSEN MITTAKAAVA

Mittakaavan rooli aistikokemuksessa on suuri. Itämerikeskuksen tarkoitus on välittää viesti Itämeren levottomuudesta, mutta myös sen mahtavuudesta ja monipuolisuudesta. Näyttelytilojen tehtävä on herättää huolestuneisuutta, mutta samalla kiinnostusta meren suojeluun.

Mittakaavaltaan vaihtelevat näyttelytilat toistavat meren monipuolista ympäristöä. Suhteiltaan suuret tilat luovat mielikuvan äärettömästä vedenalaisesta maailmasta. Matalammat tilat muistuttavat Itämeren pienestä koosta muihin meriin verrattuna. Portaikat ja tasoerot muistuttavat keskuksen vierailijaa meren avoimuudesta ja virtavuudesta.

RAKENTEET

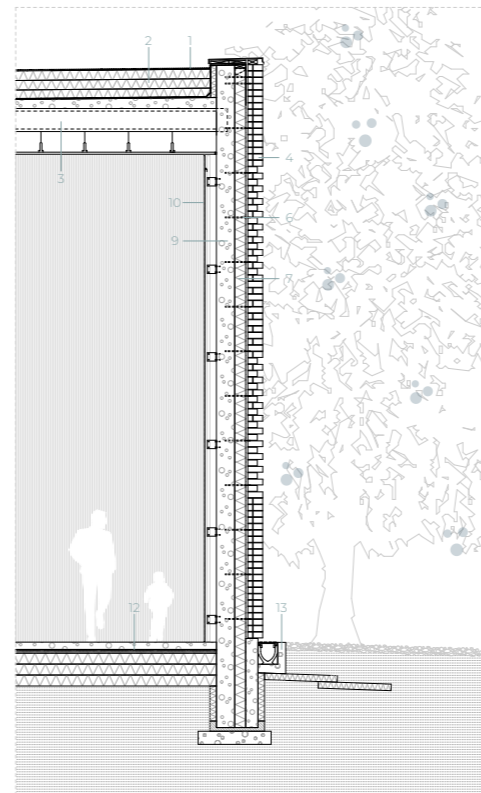
Itämerikeskuksen näyttelytiloissa on betoniset kantavat ulkoseinät ja pilarirakenteet. Koska seinien pinnat suunnitellaan yleensä näyttelykohtaisesti, Itämerikeskuksen seinärakenteissa on käytetty vaihdettavaa seinäverhousolevyä. Keskuksen ravintola- ja toimistotilat ovat osittain toteutettu kantavien ulkoseinien ja osittain pilareiden avulla.

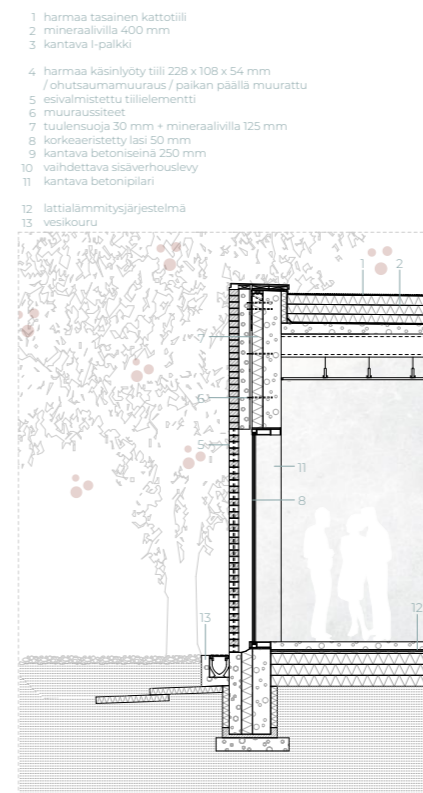
leikkaus AA 1:200

leikkaus BB 1:200

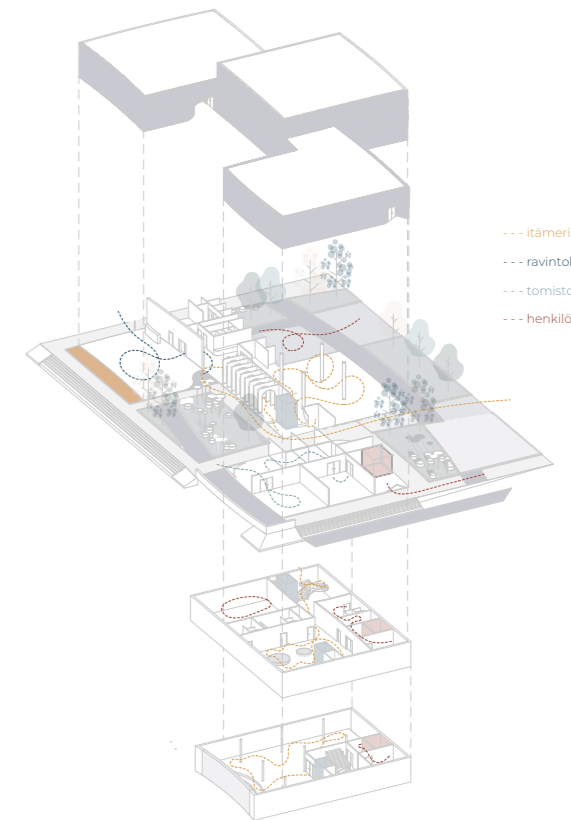
detalji 1.krs näyttelytilojen seinärakenteesta 1:20

detalji ravintolan seinärakenteesta 1:20

- 1 harmaa tasainen kattotiili
- 2 mineraalivilla 400 mm
- 3 kantava I-palkki
- 4 harmaa käsinlötty tiili 228 x 108 x 54 mm / ohutsaumamuuraus / paikan päällä muurattu
- 5 esialmistettu tilielementti
- 6 muurauksiteet
- 7 tuulensuoja 30 mm + mineraalivilla 125 mm
- 8 korkeaneristetty lasi 50 mm
- 9 kantava betoniseinä 250 mm
- 10 vaihdettava sisäverhousolevy
- 11 kantava betonipilari

- 12 lattialämmitysjärjestelmä
- 13 vesikouru

- Itämerikeskuksen vierailijat
- ravintolan asiakkaat
- toimiston käyttäjät
- henkilökunta

aksonometria 1:200

ITÄMERIKESKUKSEN TILA-OHJELMA

julkinen vyöhyke	1050 m ²
sisäänkäyntitila ja asiakaspalvelut	40 m ²
näyttely- ja tapahtumatala	500 m ²
näyttely- ja tapahtumatalan aulatilat	260 m ²
museokauppa	17 m ²
ravintolasali ja kahvilatilat	165 m ²
naulakotitilat	35 m ²
yleisö-wc:t	50 m ²
sisäinen vyöhyke	340 m ²
toimistotilat	235 m ²
ravintolan keittiö	40 m ²
ravintolan varasto- ja tukitilat	20 m ²
asiakaspalvelun taustatila	12 m ²
henkilökunnan sosiaalitilat	30 m ²
taustatilat	185 m ²
tekniset tilat	100 m ²
huoltotilat	85 m ²